

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze k diplomové práci

Insolvenční zákon a institut osobního bankrotu

Bc. Monika Švarcová

© 2015 ČZU v Praze

Insolvenční zákon a institut osobního bankrotu

The insolvency law and the institute of personal bankruptcy

Souhrn

Diplomová práce se zabývá zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, avšak největší pozornost je zaměřena na osobní bankrot. V teoretické části jsou popsány jednotlivé druhy procesních subjektů a dále jsou vysvětleny způsoby řešení úpadku. Další část práce se již detailně věnuje průběhu oddlužení. Jednotlivé fáze řízení jsou objasněny z pohledu dlužníka a z pohledu věřitele, a současně jsou uvedena práva a povinnosti, které z těchto fází vyplývají. Praktická část práce se nejprve věnuje konkrétnímu příkladu insolvenčního řízení s atypickým průběhem. Příklad je sestaven dle skutečného řízení a mimo standardního průběhu oddlužení formou splátkového kalendáře zahrnuje přechod z oddlužení na konkurs. Daný příklad obsahuje také incidenční spory - žalobu na určení popřené pohledávky a odpůřčí žalobu na určení neúčinnosti právního úkonu. Následně jsou na základě provedené analýzy insolvenčního rejstříku určeny typické znaky dlužníka a na závěr je vytvořen soubor doporučení určených pro dlužníky, jak se vyhnout osobnímu bankrotu.

Klíčová slova: insolvenční řízení, dlužník, věřitelé, insolvenční správce, insolvenční zákon

Cíl práce

Cílem diplomové práce je charakterizovat institut osobního bankrotu a objasnit jednotlivé fáze insolvenčního řízení (zahájení insolvenčního řízení podáním insolvenčního návrhu, rozhodnutí o úpadku dlužníka, přezkumné jednání se schůzí věřitelů, rozhodnutí o způsobech řešení úpadku dlužníka, realizace zvoleného řešení úpadku a skončení insolvenčního řízení) z pohledu dlužníka a z pohledu věřitele.

Dalším cílem je určit typické znaky dlužníka a sestavit soubor doporučení, jak se vyhnout osobnímu bankrotu.

Metodika

Při vyhotovení teoretické části je využívána komparace odborné literatury a kompilace poznatků z činnosti insolvenčního správce, na jejichž základě je charakterizován institut osobního bankrotu a jsou objasněny jednotlivé fáze insolvenčního řízení.

V praktické části diplomové práce je vybrán příklad z praxe a je provedeno šetření. Sběr dat je realizován prostřednictvím analýzy dokumentů z interního zdroje (spisu insolvenčního správce) a externího zdroje (insolvenčního rejstříku). Na příkladu je znázorněn atypický průběh insolvenčního řízení, který zahrnuje nejen zahájení řízení, přezkumné jednání se schůzí věřitelů a realizaci ve formě oddlužení prostřednictvím splátkového kalendáře, ale také přechod na realizaci ve formě konkursu. V příkladu jsou zobrazeny také incidenční spory, a to žaloba podaná věřitelem na určení popřené pohledávky a odpůřčí žaloba podaná insolvenčním správcem na určení neúčinnosti právního úkonu.

V praktické části je dále analyzován insolvenční rejstřík, kdy subjekty jsou zvoleny dle soudem ustanoveného insolvenčního správce. Tím je zaručena objektivnost dat, která tak nejsou ovlivněna výběrem autorky práce. Ze 120 insolvenčních návrhů jsou získány údaje (pohlaví, věk, rodinný stav, počet vyživovaných osob, ekonomický status, bydliště, průměrný měsíční příjem, výše závazků, počet věřitelů a počet závazků), které jsou zavedeny do tabulky. V této části je proveden kvantitativní výzkum prostřednictvím statistických metod. Je využito deskriptivní statistiky, která podává informace o výběrovém souboru, a analýzy závislosti v kontingenčních tabulkách ke zjištění závislosti mezi jednotlivými znaky. Poznatky jsou pro větší názornost uspořádány do grafů

a interpretovány. Dále je provedena syntéza a zhodnocení, na jejichž bázi jsou určeny typické znaky dlužníka.

V další části následuje kompilace znalostí získaných z teoretické a praktické části diplomové práce, které jsou podkladem pro zkompletování souboru doporučení, jak se vyvarovat osobnímu bankrotu.

Přehled řešené problematiky

Teoretická část práce je rozdělena do čtyř podkapitol: druhy procesních subjektů, způsob řešení úpadku, insolvenční řízení z pohledu dlužníka a insolvenční řízení z pohledu věřitele. Práce se nejprve věnuje procesním subjektům, které insolvenční zákon rozlišuje. Jednotlivé subjekty jsou charakterizovány a dále je vymezena jejich úloha v insolvenčním řízení. Následující podkapitola pojednává o způsobech řešení úpadku včetně popisu jejich průběhu. Třetí a čtvrtá podkapitola objasňuje jednotlivé fáze insolvenčního řízení z pohledu dlužníka a z pohledu věřitele. Zahrnuje rady a povinnosti vyplývající z jednotlivých fází, a zároveň jsou uvedeny účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení a zásady, na kterých je insolvenční řízení postaveno.

Vlastní práce

Praktická část práce je rozčleněna na dvě části: insolvenční řízení v praxi a analýza insolvenčního rejstříku. První část je věnována konkrétnímu příkladu, ve kterém jsou využívány nezaměňené údaje a hodnoty dle skutečného řízení. V daném příkladu jsou popsány veškeré dokumenty (řazené chronologicky) včetně jejich obsahu a skutečností z nich vyplývajících, na jejichž základě je znázorněn průběh řízení. Druhá část práce se zabývá analýzou insolvenčního rejstříku. Z vybraného vzorku 120 insolvenčních návrhů jsou získány údaje, které jsou zavedeny do tabulky. Údaje jsou charakterizovány prostřednictvím deskriptivní statistiky, konkrétně: aritmetický průměr, modus, minimální hodnota a maximální hodnota. Následně je provedena analýza závislosti v kontingenčních tabulkách prostřednictvím Microsoft Office Excel 2007.

Zhodnocení a závěry provedeného šetření

Na základě provedené analýzy insolvenčního rejstříku a analýzy závislosti v kontingenčních tabulkách jsou dosažené výsledky vyhodnoceny následovně:

- ze 120 insolvenčních návrhů jich 66 podaly ženy a 54 jich podaly muži,

- průměrný věk dlužníka je 43 let,
- pokud se do hodnoty "rodinný stav" zahrnují muži i ženy současně, typickým dlužníkem je vdaná žena/ženatý muž. V případě, že dojde k rozdělení hodnoty, typickým dlužníkem je naopak rozvedená žena,
- typickým dlužníkem je osoba, která nemá vyživovací povinnost,
- dlužníci jsou nejčastěji ekonomicky neaktivní. Jedná se tedy o ženy na mateřské, osoby pobírající invalidní důchod nebo osoby pobírající starobní důchod,
- průměrný měsíční příjem byl vyhodnocen ve výši 15.645,- Kč. Je však důležité zdůraznit fakt, že v insolvenčních návrzích byl nejčastěji sdělován měsíční příjem pouze ve výši 13.000,- Kč,
- typickým bydlištěm dlužníka bylo vyhodnoceno město s počtem obyvatel 93.940,
- odhad splacení závazků je v insolvenčních návrzích uváděn v průměrné hodnotě 42 %,
- průměrná výše závazků sdělovaná dlužníky je v částce 657.490,- Kč,
- nejčastější počet věřitelů je v počtu 7,
- nejvyšší počet závazků (11) uvádějí dlužníci žijící na vesnici.

Doporučení pro dlužníky

Prvotním krokem pro správné hospodaření s finančními prostředky je vytváření rodinného rozpočtu. Přesné rozepsání příjmů a výdajů lidem umožňuje se ve svých financích lépe orientovat.

Bohužel mnoho domácností není schopno ze svých příjmů ušetřit dostatečnou finanční rezervu. Tento fakt může být zapříčiněn dvěma faktory. Prvním je skutečnost, že mnoho lidí "žije na vysoké noze". Kupují si věci, které přímo nepotřebují a hlavně, na které nemají dostatečné finance. Druhým faktorem jsou nedostačující příjmy domácnosti, které jsou mnohdy tak nízké, že s obtížemi vystačí na základní výdaje. Pokud tedy lidé uvažují, že svou finanční situaci budou řešit prostřednictvím půjčky, doporučuje se nejdříve zvážit několik základních bodů:

- posoudit, zda půjčka je opravdu pro domácnost nezbytná a zda vzniklá situace skutečně nemá jiné řešení. Typickými příklady nerozvážných půjček jsou půjčky na Vánoce či na dovolenou.

- s žádostí o půjčku se raději obrátit na banku než na některou z nebankovních společností. Tyto společnosti lákají půjčkami bez ručitele a bez doložení příjmů, ovšem právě uvedené skutečnosti by pro člověka měly být varováním. Půjčky od nebankovních společností mají totiž vysoké úroky a z toho důvodu se velké množství peněz přeplatí.
- porovnat mezi sebou více typů půjček. Nenechat se tedy zlákat poutavou reklamou, ale opět vše pečlivě zvážit.
- při podpisu smlouvy nespěchat a důkladně si vše přečíst. Opět by pro člověka mělo být varováním, když je na něj při podpisu vytvářen tlak nebo mu je sděleno, že vše ze smlouvy mu již bylo řečeno, takže nic nebrání podpisu.

Pokud se člověk dostane do situace, že nezvládá dostát své peněžité závazky, neměl by řešení odkládat, ale co nejdříve věc řešit. Informovat o této skutečnosti věřitele a snažit se s nimi domluvit nějaké alternativní řešení (např. dočasný odklad splátek).

Jestliže je na dlužníka uvalena exekuce, jako nejpříjemnější řešení se jeví podání insolvenčního návrhu. Mnoho dlužníků však v oblasti insolvenčního řízení tápe a mají obavy z toho, že jim oddlužení nebude schváleno. V této situaci mohou využít bezplatné právní pomoci, kterou poskytuje mnoho advokátních kanceláří. Během krátké schůzky jsou tak dlužníkům vysvětleny základní principy insolvenčního řízení, popřípadě jim je nabídnuta pomoc při vypracování insolvenčního návrhu. Tyto služby poskytuje i řada společností, avšak mnoho z nich má své služby vysoce zpoplatněny, což pro dlužníka, který je v tíživé finanční situaci, leckdy nepřípadá v úvahu.

Je-li dlužníkovi schváleno oddlužení, měl by usilovat o to, aby byl řádně plněn schválený splátkový kalendář a hlavně se snažit uspokojit své závazky v co největším rozsahu. Mnoho dlužníků se mylně domnívá, že stačí splatit pouze hraničních 30 % závazků, ovšem insolvenční řízení je nástrojem, který urovnává vztahy mezi dlužníkem a jeho věřiteli. Dlužníkům napomáhá se znovu vrátit do běžného života bez dluhů a věřitele se snaží rychle a efektivně uspokojit v co nejvyšší míře. Z toho důvodu, pokud dlužníkuv příjem je dostačující, prostřednictvím insolvenčního řízení může dojít až k 100 % uspokojení věřitelů.

Závěr

Zadlužování je fenoménem posledních let. Mnoho domácností se tak následně dostává do dluhové pasti a jako jediné východisko je pro ně insolvenční řízení. To však má výhody nejen pro dlužníky, ale přestože to na první pohled nemusí být zřejmé, má výhody také pro věřitele. Pro dlužníky osobní bankrot napomáhá řešit jejich tíživou finanční situaci, umožňuje jim "nový život" a motivuje je k aktivnímu umořování dluhu. Věřitelům napomáhá uspokojit jejich často obtížně vymahatelné pohledávky a velikost uspokojení těchto pohledávek je mnohdy i 100 %.

Ačkoliv osobní bankrot v současné době zasahuje do života stále více lidem (ať už jsou v postavení dlužníka či věřitele), přesto mnoho z nich nezná svá práva a povinnosti. Pokud tedy dlužník uvažuje nad podáním insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení základním předpokladem musí být poctivý záměr dlužníka. Mezi další podmínky patří: více věřitelů dlužníka (tedy alespoň dva věřitele) a peněžité závazky po delší dobu než 30 dnů po splatnosti, kdy dlužník tyto závazky není schopen plnit. Jestliže je dlužníkovi oddlužení schváleno, dlužník má po celou dobu trvání oddlužení povinnost spolupracovat s insolvenčním správcem a usilovat o řádné plnění splátkového kalendáře.

Pro osoby a firmy, které jsou v postavení věřitele, je zásadní provádět lustraci insolvenčního rejstříku, zda dlužník nepodal insolvenční návrh.

V průběhu insolvenčního řízení mohou být zahájeny také incidenční spory a to ve formě žaloby podané věřitelem na určení popřené pohledávky a odpůrcí žaloby podané insolvenčním správcem na určení neúčinnosti právního úkonu. Žaloba podaná věřitelem na určení popřené pohledávky je podávána proti insolvenčnímu správci. Řízení ve věci této žaloby však může být skončeno také formou uzavření dohody, kdy oba účastníci řízení souhlasí, aby žalobci (věřiteli) byla soudem přiznána z popřené pohledávky částka v určité výši a co do zbývajících částky je žaloba vzata zpět. Odpůrcí žaloba podaná insolvenčním správcem na určení neúčinnosti právního úkonu je nejčastěji z důvodu nově známé skutečnosti, kterou insolvenční správce zjistil na základě své dohledací činnosti. Často se jedná o situaci, kdy dlužník převede svůj majetek (např. nemovitost) na osobu blízkou. Odpůrcí žaloba je tak podávána proti této osobě blízké. Pokud soud rozhodne, že se skutečně jednalo o neúčinný právní úkon, musí žalovaný (osoba blízká) vydat převedený

majetek k rukám insolvenčního správce, který majetek zaeviduje do majetkové podstaty dlužníka.

Insolvenční řízení může být pro dlužníka skončeno splněním oddlužení nebo zrušením schváleného oddlužení. Jestliže je oddlužení splněno, insolvenční soud vydá rozhodnutí, proti kterému není odvolání přípustné a právní mocí tohoto rozhodnutí končí insolvenční řízení. Následně insolvenční soud vydá usnesení, kterým je dlužník osvobozen od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení, a to v rozsahu, v němž doposud nebyly uspokojeny. Toto usnesení je vydáno pouze na návrh dlužníka. Druhou variantou, jakou může skončit insolvenční řízení, je zrušení schváleného oddlužení. Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a zároveň rozhodne o způsobu dlužníkova úpadku konkursem. V takovém případě je dlužníkuv majetek rozprodán a závazky u neuspokojených věřitelů mu přetrvávají.

Tíživá finanční situace a následné insolvenční řízení může být pro dlužníky psychicky náročné. Lidé by tedy k půjčkám měli přistupovat zodpovědně, a pokud nastane situace, že nezvládají dostát své peněžité závazky, měli by tuto skutečnost co nejdříve řešit. Je tedy důležité informovat své věřitele, než řešení dané situace stále odkládat a následně pod tíhou nařízené exekuce "být donuceni" podstoupit dlouhou cestu insolvenčního řízení.

Seznam literatury

Odborná literatura

BAŘINOVÁ, Dagmar. *Konkurz v otázkách a odpovědích*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2004, 127 s. ISBN 80-7357-043-2.

BAŘINOVÁ, Dagmar, Renáta HÓTOVÁ a Ladislav OLŠAR. *Konkurzní řízení v praxi: z pohledu věřitele i úpadce*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2004, 171 s. ISBN 80-247-0909-0.

ČASTORÁL, Zdeněk. *Správa majetku: (likvidace, konkurs)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2005, 165 s. ISBN 80-86754-46-4.

HOSTINSKÝ, Jan. *Věřitel v českém a evropském insolvenčním právu*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 112 s. ISBN 978-80-7418-010-1.

LANDA, Martin. *Ekonomika insolvenčního řízení*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 426 s. ISBN 978-80-7418-031-6.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. aktual. vyd. ve znění zákona č. 294/2013 Sb. Praha: Leges, 2014, 864 s. ISBN 978-808-7576-809.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávniky*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2014, 491 s. ISBN 978-80-7201-939-7.

POHL, Tomáš. *Zákon o konkurzu a vyrovnaní: krok za krokem*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Prospektrum, 2000, 317 s. ISBN 80-7175-092-1.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Zpeněžení konkurzní podstaty*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 133 s. ISBN 80-86432-85-8.

VRBKOVÁ, Lucie. *Už nikdy dlužníkem: pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: COFET, 2009, 97 s. ISBN 978-80-904396-0-3.

Právní předpisy

Česko. Předpis č. 313/2007 Sb. ze dne 22. listopadu 2007 o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů [on-line]. [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-313>

Česko. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), dostupný z: ÚZ č. 978, Ostrava: Sagit, 2013, 128 s. ISBN 978-80-7488-003-2.